

بررسی تأثیر راهکارهای آموزش کتاب‌خوانی بر افزایش انگیزه مطالعه و میزان مطالعه غیردرسی دانش‌آموزان ابتدایی^۱

حسین پیشگو (نویسنده مسئول)

دانشیار، گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه فرهنگیان، زاهدان، ایران
h.pishgoo@yahoo.com

اسماء ملازهی

کارشناس پژوهش، دانشگاه فرهنگیان، پردیس زاهدان، زاهدان، ایران
mollazehi1365@gmail.com
دریافت: ۱۳۹۷/۰۶/۱۲؛ پذیرش: ۱۳۹۷/۰۵/۰۸

چکیده

هدف: هدف پژوهش حاضر تعیین تأثیر راهکارهای آموزش کتاب‌خوانی بر افزایش انگیزه مطالعه و میزان مطالعه غیردرسی دانش‌آموزان ابتدایی شهرستان زاهدان است.

روش: این پژوهش به روش نیمه‌آزمایشی با طرح پیش‌آزمون-پس‌آزمون با دو گروه آزمایش و گواه انجام شد. جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه دانش‌آموزان دختر و پسر پایه ششم ابتدایی ناحیه ۱ شهر زاهدان در سال تحصیلی ۱۳۹۴-۱۳۹۵ به تعداد ۲۸۷۰ نفر بودند. نمونه پژوهش شامل ۱۰۰ دانش‌آموز از چهار کلاس (دو کلاس دختر و پسر به‌عنوان گروه آزمایش، دو کلاس به‌عنوان گروه گواه) بود که به‌صورت تصادفی ساده انتخاب شدند (۵۰ نفر در گروه گواه و ۵۰ نفر در گروه آزمایش). برای جمع‌آوری داده‌ها، از دو پرسش‌نامه محقق‌ساخته انگیزه مطالعه و میزان مطالعه غیردرسی استفاده شد. طرح آزمایشی در ۱۰ جلسه برای مدت پنج هفته و حداقل هفته‌ای دو بار در کلاس اجرا و پس از اتمام جلسات، پس‌آزمون و یک ماه بعد از اتمام جلسات، آزمون پیگیری اجرا شد. تحلیل داده‌ها با استفاده از آزمون آماری تحلیل کواریانس یک‌طرفه و دوطرفه انجام گرفت.

یافته‌ها: نتایج حاصل از تحلیل کواریانس نشان داد راهکارهای آموزش کتاب‌خوانی بر افزایش انگیزه مطالعه و میزان مطالعه غیردرسی دانش‌آموزان در مرحله پس‌آزمون مؤثر بوده است.

اصالت/ارزش: در این پژوهش، راهکارهای آموزش کتاب‌خوانی در پنج جلسه توسط پژوهشگران طراحی و تدوین و در میان دانش‌آموزان مقطع ابتدایی به اجرا گذاشته شد. مراحل فوق می‌تواند به‌عنوان چهارچوبی برای اجرای آموزش‌های مطالعه و کتاب‌خوانی توسط معلمان مورد استفاده قرار گرفته و سبب شود که دانش‌آموزان به کارآمدی شخصی بالاتری دست یابند و ضمن تلاش بیشتر در فعالیت علمی و پژوهشی، انگیزه بیشتری برای مطالعات غیردرسی داشته باشند.

کلیدواژه‌ها: آموزش کتاب‌خوانی، انگیزه مطالعه، مطالعه غیردرسی.

Research on Information Science and Public Libraries; The Quarterly Journal of Iran Public Libraries Foundation; Vol. 25, No.4; Successive No. 99; winter 2020; Pp. 597-620.

تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی؛ فصلنامه علمی-پژوهشی؛ دوره ۲۵، شماره ۴، پیاپی ۹۹، زمستان ۱۳۹۸، ص ۵۹۷-۶۲۰.

۱. این مقاله مستخرج از یک طرح پژوهشی دانشگاه فرهنگیان است.

A Study of the Effect of Teaching Approaches to Foster Book Reading and on the Increase in Motivation for Reading and the Amount of Non-curricular Reading among the Elementary Students

Hossein Pishgoo (Corresponding Author)

Associate Prof., Department of Persian Language and Literature, Farhangian University, Zahedan, Iran
h.pishgoo@yahoo.com

Asma Mollazehi

Research Officer, Farhangian University, Sistan and Baluchestan Branch, Zahedan, Iran
mollazehi1365@gmail.com

Received: 3rd September 2018; Accepted: 30th July 2019

Abstract

Purpose: To determine the effect of teaching approaches to foster book reading and on the increase in the motivation for reading and the amount of non-curricular reading among the elementary students in Zahedan county.

Method: This research was carried out by using a half-experimental design consisting of a pretest-posttest on an experimental group and a control group. The statistical population included all the sixth-grade male and female students. The research sample included 100 students from four classes (two male and female classes (consisting of 50 students) as the experimental group and two male and female classes (consisting of 50 students as the control group) who were selected by the purposeful sampling method. To gather data, two researcher-made questionnaires were utilized which were: 1) Questionnaire on Motivation for Reading, 2) Questionnaire on Non-curricular Reading. The experimental plan was implemented in ten 45-minute sessions (at least every two weeks) within five weeks in the classrooms. Immediately after sessions, the post-test was performed and a month after the sessions ended, the follow-up test was performed. The data analysis was carried out by using the two-way analysis of Covariance.

Findings: Results of the Covariance analysis showed that teaching approaches to foster book reading have an effect on the increase in motivation for reading and the amount of reading non-curricular books among the students during the post-test stage.

Originality/value: In the current research, teaching approaches to foster book reading were designed and applied to a group of elementary students. The above-mentioned process can provide a framework for implementing teaching schemes of reading in order be used by teachers and lead students to achieve higher efficiency and have more motivation for reading non-curricular books while putting greater effort into scientific and research activities.

Keywords: Teaching book reading, Motivation for studying, non-lesson reading.

مقدمه

کتاب و مطالعه کتاب و میزان گرایش به مطالعه امروزه یکی از شاخص‌های توسعه‌یافتگی به شمار می‌آید، چراکه مطالعه نقش برجسته‌ای در بالا بردن آگاهی و دانش افراد دارد و یکی از عناصر اصلی توسعه در هر جامعه‌ای، وجود انسان‌های آگاه و باسواد است (اسدی‌سروستانی و کرمی، ۱۳۸۷). کتاب در شخصیت و جهان‌بینی انسان تأثیر زیادی دارد و در واقع، سازنده آرزوها و آرمان‌های اوست. کتاب ابزاری قوی در انتقال مفاهیم، اطلاعات و در نهایت تکوین شخصیت انسان است. انسان از راه کتاب است که چهره اجتماع را می‌بیند و با نقش‌ها و روش‌هایی که باید در پیش بگیرد آشنا می‌شود (ظهیری‌ناو و رجبی، ۱۳۹۰).

با وجود آنکه ایران کشوری فرهنگی شمرده می‌شود، همواره در گزارش‌های آماری به میزان پایین بودن مطالعه در میان مردم و فقر مطالعاتی در آن اشاره شده است (رحمانی، ۱۳۸۴) و سرانه مطالعه در کشور ما در وضعیت نامطلوبی قرار دارد (بهزادی و محمودی، ۱۳۹۷). یکی از علل اصلی این امر، بی‌توجهی به آموزش صحیح مطالعه و ایجاد انگیزه مطالعاتی است (رحمانی، ۱۳۸۴).

در اوایل قرن ۲۰، علاقه به مطالعه و عادت به آن بیشتر جنبه تفریح و سرگرمی داشت و تنها اهل ادب و تحقیق خود را محتاج به مطالعه مرتب و مداوم می‌شمردند. تحول اقتصادی و عظیمی که در امر پیشرفت علم و صنعت در کشورهای متمدنی جهان ایجاد شد، با تعمیم تعلیمات عمومی که نتیجه نیازمندی‌های شدید به کارگران و افراد متخصص برای گرداندن چرخ عظیم صنعت بود، مسئله کتاب و مطالعه کتاب را از حالت انفرادی خارج و به مسئله‌ای عمومی و پایه‌ای از تحصیل و تربیت تبدیل کرد. نقطه آغازین این حرکت عظیم فرهنگی باید آشنایی والدین، مربیان و دست‌اندرکاران مسائل تعلیم و تربیت با نقش کتاب و کتابخوانی در زندگی فردی و اجتماعی و همچنین ایجاد روحیه عادت به مطالعه، روش مطالعه صحیح و یادگیری بهتر در کودکان و نوجوانان باشد (جوادزاده، ۱۳۸۷). کودکان و نوجوانان در گروه سنی‌ای قرار دارند که اگر از کودکی آن‌ها را به مطالعه تشویق کرد این عادت در بزرگسالی نیز همراه آن‌ها خواهد بود (اصنافی، حاجی زین‌العابدینی و دانشمند، ۱۳۹۷).

مدرسه به‌عنوان دومین نهاد اجتماعی که کودکان و نوجوانان بیشترین زمان را بعد از خانه در آن سپری می‌کنند یکی از عوامل مهم در تشویق کودکان و نوجوانان به مطالعه است. اگر

معلمان و مسئولان کتابخانه‌های مدارس با جدیت، انگیزه مطالعه کتاب‌های غیردرسی را در کودکان پرورش دهند، این امیدواری وجود خواهد داشت که کودکان ما بخشی از اوقات فراغت خود را با کتاب‌های مناسب سپری کنند (مرامند، ۱۳۸۹).

مطالعه برای دانش‌آموزان ضرورتی حیاتی به حساب می‌آید. با این حال، پرداختن به مطالعه آن هم مطالعه غیردرسی متأثر از عوامل بسیاری است و از آن جمله انگیزه افراد نسبت به آن است. این عامل که نقش تحریک‌کننده برای مطالعه دارد در کسب عادت به مطالعه و تغییر در عادت‌های معمول زندگی اهمیت زیادی دارد، تا آنجا که به نظر لاین و برگر، یکی از مراحل تغییر در عادت، انگیزه است (استیگر، ۱۳۷۷). انگیزه مطالعه می‌تواند عادت، وظیفه، گذراندن اوقات فراغت، آگاهی از مسائل جاری، نیاز زندگی روزمره، ارضای علایق ذوقی، حرفه‌ای و وسعت بخشیدن به این نوع علایق، پاسخ‌گویی به نیازهای اجتماعی و شخصی، رشد عمومی و ارضای نیازهای مبرم روحی و معنوی باشد و با توجه به اهمیت سواد و مطالعه و تبدیل جوامع به جوامع اطلاعاتی، شکل‌گیری دنیای جدید چون عصر اطلاعات و دانایی، ضرورت مطالعات غیردرسی را کامل مشخص می‌کند (سامانیان، ۱۳۸۴).

یکی از عواملی که به نظر نقش مهمی در توسعه مطالعه و انگیزه مطالعه غیردرسی در میان دانش‌آموزان دارد، آموزش در این زمینه است. مطالعات نشان داده است که آموزش روش‌های مطالعه به دانش‌آموزان می‌تواند در نحوه یادگیری آن‌ها نقش مؤثری داشته باشد. کاربرد فنون بهتر، مطالعه را آسان‌تر، سریع‌تر و لذت‌بخش‌تر می‌سازد؛ در نتیجه، علاقه خواننده نسبت به مطالعه افزایش می‌یابد و سبب می‌شود تا او به مطالعه بیشتر بپردازد (زیدآبادی، ۱۳۹۵). راهبردهای مطالعه و یادگیری یک فرایند نظام‌مند بوده که به وسیله یادگیرندگان مورد استفاده قرار می‌گیرد و موجب درک عمیق و وسیع از مطالب خوانده شده می‌شود و شامل به کارگیری بعضی از رفتارها و افکار و عملکردها در طول یادگیری با هدف کسب اطلاعات بیشتر و ذخیره‌سازی دانش‌های جدید در حافظه و ارتقای مهارت‌ها است. راهبردهای مطالعه و یادگیری شامل نگرش، انگیزش، کنترل زمان، اضطراب، تمرکز، راهنمای مطالعه، راهبردهای آزمون، خودآزمایی و انتخاب ایده اصلی است که اگر توسط معلمان در مدارس اجرا شود می‌تواند در افزایش انگیزه و میزان مطالعه غیردرسی در دانش‌آموزان مؤثر باشد (صاحب‌الزمانی و زیرک، ۱۳۹۰).

اصنافی، زین‌العابدینی و دانشمند (۱۳۹۷) در پژوهش خود دریافتند از نظر آموزگاران مقطع ابتدایی استان مازندران، شاخص ترویجی کتابخوانی (قصه‌گویی و شعرخوانی، جلسات معرفی و نقد کتاب، خواندن گروهی، برگزاری نمایشگاه کتاب و نمایش فیلم و پویانمایی) در بهبود کتابخوانی دانش‌آموزان مؤثر است. زیدآبادی (۱۳۹۵) نیز دریافت که بین میزان یادگیری دانش‌آموزان آموزش دیده به شیوه مهارت‌های مطالعه با گروه کنترل تفاوت وجود دارد. ظریف قاسمیان (۱۳۹۵) در بررسی خود معتقد است مطالعه آزاد نقش مثبتی در موفقیت تحصیلی و انگیزه دانشجویان دارد و به‌طور کلی اثرات ناشی از مطالعه آزاد می‌تواند در رشد علمی و موفقیت تحصیلی آن‌ها مؤثر باشد. یداللهی، محمدی بردبری و محمدی (۱۳۹۴) دریافتند میانگین استفاده دانش‌آموزان از کتب غیردرسی ۴/۰۳ (از ۵) بوده است که این میانگین در بین دختران ۴/۰۹ و بین پسران ۳/۸۹ بوده است. خنیفر، طاهری و سیار (۱۳۹۳) در پژوهش خود نشان دادند به‌منظور ترویج فرهنگ مطالعه و کتابخوانی، بایستی نگاهی همه‌جانبه و کلی در به‌کارگیری روش‌های متنوع از جمله راهکارهای اجرایی-کاربردی، سازمانی و کلان، اجتماعی-فرهنگی و برنامه‌ای-کاربردی داشت و نیز به نقش رسانه، مسئولین، و مدیران اجرایی در ترویج مطالعه توجه کافی کرد. شیخی، کرمی و کرمی (۱۳۹۳) در پژوهش خود به این نتیجه دست یافتند که باور و نگرش فردی به مطالعه غیردرسی یکی از هشت عاملی است که بر میزان و نحوه ترغیب به مطالعه غیردرسی و پیشرفت تحصیلی در دانش‌آموزان مؤثر است. عصاره و نظری (۱۳۹۰) در بررسی‌شان نشان دادند که بین میزان مطالعه آزاد دانش‌آموزان دختر و پسر تفاوت معناداری وجود دارد. همچنین، نتایج نشان داد که اختلاف میانگین دختران و پسران در زمینه عوامل ترغیب‌کننده مطالعه به‌صورت عوامل خانوادگی و وسایل ارتباط جمعی در پایه‌های تحصیلی مختلف معنادار است.

در پژوهشی محمدی جهرمی (۱۳۸۹) دریافت بین مطالعات غیردرسی و وضعیت تحصیلی رابطه مستقیمی وجود داشت. پالهننگ (۱۳۸۹) در بررسی خود دریافت که مطالعه کتب غیردرسی بر افزایش پیشرفت تحصیلی گروه آزمایش نسبت به گروه کنترل مؤثر بوده است. دیانی و تقی‌پناهی (۱۳۸۷) دریافتند بین انگیزه‌های اهمیت، شناخت، نمره و رقابت، از لحاظ میزان برخورداری تفاوت وجود دارد. بین کلیه عوامل مؤثر بر انگیزه‌های مطالعه بر اساس جنسیت،

مقطع تحصیلی، معدل، تکالیف درسی و عضویت دانش‌آموزان ابتدایی در کتابخانه تفاوت وجود دارد. شعبانی و فاضل (۱۳۸۱) نشان دادند که دانش‌آموزان پسر مطالعه غیردرسی کمتری نسبت به دختران دارند، دانش‌آموزان پایه دوم ساعات کمتر و صفحات بیشتری را نسبت به دیگر پایه‌ها صرف مطالعه غیردرسی می‌کنند، و گرایش‌های موضوعی بین دانش‌آموزان پسر و دختر متفاوت است. بحرانی (۱۳۷۸) در بررسی خود دریافت بین عادات مطالعه و انگیزه‌های تحصیلی دانش‌آموز رابطه وجود دارد. رابطه بین عادات مطالعه و منابع انگیزشی عزت‌نفس و اتکابه‌نفس نسبت به دیگر منابع انگیزش تحصیلی بالاتر بود. جمیاری (۱۳۷۵) در پژوهش خود نشان داد مطالعه منابع غیردرسی در مقایسه با عزت‌نفس ارتباط کمتری نسبت به پیشرفت تحصیلی دارد. مقایسه دو گروه کتاب‌خوان نیز نشان داد که از نظر پیشرفت تحصیلی بین این دو گروه اختلاف وجود ندارد. در این رابطه، نقش پایگاه اجتماعی برای پیش‌بینی پیشرفت تحصیلی در دختران بیشتر از پسران است.

کیکاس^۱ و همکاران (۲۰۱۶) در پژوهشی به بررسی تأثیر حمایت فردی معلم بر مهارت‌های خواندن کودکان و علاقه به کلاس‌های درس با سبک‌های مختلف آموزش پرداختند. نتایج نشان داد که روابط بین حمایت فردی و مهارت‌های درک مطلب و خواندن بعد از خواندن دانش‌آموزان کلاس‌های مختلف با سبک‌های مختلف آموزشی متفاوت بود. کاوی^۲ و همکاران (۲۰۱۵) در پژوهشی به بررسی تفریحی خواندن و مطالعه در میان دانش‌آموزان سال سوم دبیرستان سنت آندرو پرداخته‌اند. یافته‌ها نشان داد که اکثر پاسخ دهندگان به صورت تفریحی مطالعه نمی‌کردند، بلکه در خواندن مشارکت می‌کردند تا از پس امتحانات خود برآیند و برای اهداف شخصی، تفریح و یا کسب اطلاعات مطالعه نمی‌کردند. تحقیق نشان داد که اکثر پاسخ‌دهندگان تلویزیون تماشا کردن را به عنوان مانع بدی در مطالعه تفریحی می‌دانند. منصور^۳ و همکاران (۲۰۱۳) در پژوهشی به بررسی توسعه و پایدارسازی عادات خواندن و ایجاد انگیزه مطالعه در میان نوجوانان پرداخته‌اند. یافته‌های این تحقیق نشان داد که عامل اصلی در توانایی خواندن، از خانه و انتصاب آموزش در اوایل کودکی نشئت می‌گیرد. از سوی دیگر، اگرچه والدین فرزندان خود را برای مطالعه تشویق می‌کنند و علایق خوانشی را پایدار می‌سازند، اما به

1. Kikas 2. Kavi 3. Mansor

نظر می‌رسد نیروی قوی‌تری از سوی همسالان در به وجود آوردن این علاقه و انگیزه مطالعه دخیل باشد. دایرون^۱ (۲۰۱۱) در پژوهش خود با عنوان «استفاده از کتب و مجلات الکترونیک به منظور تقویت و انگیزه خواندن در کتابخانه‌های آموزشگاهی از دانشگاه پرنس کانادا^۲»، به این نتیجه دست یافت که تعداد زیادی از دانش‌آموزان وقت زیادی را صرف مطالب اینترنتی می‌کنند؛ لذا، معلمان و کتابداران به درک اثرگذاری انگیزشی ابزارهای دیجیتال و پذیرش روش‌های تشویق مطالعاتی برای تقویت عادات مطالعه هدایت می‌شوند. نتایج پژوهش توماس (۲۰۰۹) نشان می‌دهد که مطالعه غیردرسی نقش بسیار مهمی در موفقیت افراد دارد. بنابراین، مطالعات غیردرسی می‌تواند باعث افزایش انگیزه خواندن و مطالعه در افراد شود.

مرور پیشینه‌های داخلی و خارجی در زمینه مطالعه غیردرسی و افزایش انگیزه مطالعه و نقش آن در پیشرفت تحصیلی نشان می‌دهد که مطالعه منابع غیردرسی نقش مثبتی در یادگیری، رشد علمی، موفقیت تحصیلی، انگیزه پیشرفت تحصیلی، اعتماد به نفس، خودکارآمدی، و عزت نفس دانش‌آموزان دارد، اما در این پژوهش‌ها آموزش فرایند مطالعه برای دانش‌آموزان به‌منظور ترغیب آن‌ها به مطالعه غیردرسی و افزایش انگیزه آن‌ها در این زمینه به‌صورت مستقیم اجرا و مورد بررسی قرار نگرفته است.

با توجه به اینکه پژوهش‌های اندکی به‌صورت تجربی به تأثیر راهکارهای آموزش کتابخوانی بر افزایش انگیزه مطالعه و میزان مطالعه غیردرسی دانش‌آموزان ابتدایی پرداخته‌اند و با توجه به اینکه در این زمینه خلأ پژوهشی وجود دارد، پژوهش حاضر در پی پاسخ‌گویی به این سؤال اساسی است که آیا راهکارهای آموزش کتابخوانی بر افزایش انگیزه مطالعه و میزان مطالعه غیردرسی دانش‌آموزان ابتدایی مؤثر است؟ برای پاسخ‌گویی به سؤال فوق، چهار فرضیه مطرح و مورد آزمون قرار گرفتند.

روش‌شناسی

روش پژوهش نیمه‌تجربی با دو گروه گواه و آزمایش و پیش‌آزمون و پس‌آزمون بود. جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه دانش‌آموزان دختر و پسر پایه ششم ابتدایی ناحیه ۱ شهر زاهدان در سال تحصیلی ۱۳۹۴-۱۳۹۵ به تعداد ۲۸۷۰ نفر بودند. روش نمونه‌گیری هدفمند بود، به این

1. Doiron 2. University of Prince Canada

صورت که ابتدا از بین معلمان داوطلب برای همکاری چهار کلاس دارای شرایط مشابه انتخاب شدند. سپس ۱۰۰ نفر از دانش‌آموزان به صورت تصادفی ساده انتخاب شدند که ۵۰ نفر در گروه گواه و ۵۰ نفر در گروه آزمایش (دو کلاس دختر و پسر به عنوان گروه گواه و دو کلاس دختر و پسر به عنوان گروه آزمایش) قرار گرفتند.

برای جمع‌آوری اطلاعات از دو پرسش‌نامه استفاده شده است:

- پرسش‌نامه انگیزه مطالعه غیردرسی: این ابزار محقق ساخته دارای ۱۲ گویه است که از سه مؤلفه شدت هیجان‌های مثبت برای مطالعه (گویه‌های ۱ تا ۴)؛ تعداد هیجان‌های مثبت نسبت به مطالعه (گویه‌های ۵ تا ۸) و گسترش هیجان‌ها در شرایط مختلف (گویه‌های ۹ تا ۱۲) تشکیل شده است. این گویه‌ها روی یک مقیاس پنج‌درجه‌ای از سوی آزمودنی‌ها رتبه‌بندی می‌شوند. برای تعیین روایی محتوایی این پرسش‌نامه، از نظر متخصصان استفاده و برای تعیین اعتبار آن از روش ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد که مقدار آن ۰/۸۱ به دست آمد.

- پرسش‌نامه میزان مطالعه غیردرسی: این ابزار محقق ساخته و دارای هشت گویه و دو مؤلفه مطالعه در یک دوره زمانی (گویه‌های ۱ تا ۴) و سرعت مطالعه (گویه‌های ۵ تا ۸) است. گویه‌های ۱ و ۲ این پرسش‌نامه روی یک مقیاس پنج‌درجه‌ای از سوی آزمودنی‌ها رتبه‌بندی می‌شوند، اما گویه‌های ۳ تا ۸ باید به صورت کوتاه پاسخ داده شوند. همچنین، گویه‌های ۲ تا ۴ مؤلفه سرعت مطالعه به صورت معکوس نمره‌گذاری می‌شوند. برای تعیین روایی محتوایی این پرسش‌نامه نیز از نظر متخصصان استفاده و برای تعیین اعتبار آن از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد که مقدار آن ۰/۸۰ به دست آمد.

روش اجرای پژوهش به این صورت بود که ابتدا در مرحله اول پیش‌آزمون انگیزه مطالعه و میزان مطالعه غیردرسی به صورت یکسان در میان گروه آزمایش و گواه اجرا شد. سپس، در گروه آزمایش آموزش کتاب‌خوانی در ۱۰ جلسه اجرا شد. در پایان دوره آموزش، آزمون‌های انگیزه مطالعه و میزان مطالعه غیردرسی در دو گروه گواه و آزمایش مجدداً اجرا شد. پس از یک ماه، برای بررسی تأثیر آموزش کتاب‌خوانی، آزمون‌های پیگیری انگیزه مطالعه و میزان مطالعه غیردرسی در بین دو گروه آزمایش و گواه اجرا شد.

برای اجرای عمل آزمایشی در گروه‌های آزمایش، فعالیت‌های زیر برای مدت پنج هفته و هفته‌ای دو بار در کلاس‌ها توسط معلمان انجام شد:

جلسه اول - تشکیل کتابخانه کلاسی: معلم از دانش‌آموزان درخواست کرد که کتاب‌های غیردرسی موجود در خانه خود را به شکل امانی به مدت یک ماه به کتابخانه کلاسی تحویل دهند. پس از تکمیل کتابخانه کلاسی، این کتاب‌ها در گوشه کلاس در معرض دید دانش‌آموزان قرار گرفت و هر ماه یک نفر از دانش‌آموزان کلاس با انتخاب خودشان مسئول کتابخانه بودند و کتاب‌ها را تحویل می‌گفتند و به مدت یک شب به صورت امانت در اختیار دانش‌آموزان قرار داده و در دفتر ثبت کتاب، نامش ثبت می‌شد.

جلسه دوم - تعیین ساعت نقد کتاب: معلم از دانش‌آموزان درخواست کرد که حداقل سه نکته مثبت و سه نکته منفی کتابی را که برای دانش‌آموزان می‌خواند یادداشت کرده و بیان کنند. او برای تشویق دانش‌آموزان از آن‌ها خواسته بود تا نقدهای برتر را در برنامه صبح‌گاه و در جمع دانش‌آموزان مدرسه بخوانند.

جلسه سوم - تعیین ساعات کتابخوانی: معلم در برنامه هفتگی یک ساعت را به عنوان ساعت کتابخوانی تعیین کرد و به دانش‌آموزان اجازه می‌داد تا کتاب دلخواه خود را برای بقیه بیان کنند. همچنین، دو نفر به صورت داوطلب خلاصه کتاب خود را در کلاس بیان کرده‌اند.

جلسه چهارم - ادامه مطالب درسی: معلم مطالب درسی را نیمه تمام گذاشت تا دانش‌آموزان در ساعت کتابخوانی مطالب مرتبط با آن را جمع‌آوری کنند.

جلسه پنجم - استفاده از روش کتابخوانی برای ایجاد توان مطالعه مستقل در کلاس: معلم حداقل هر روز یک بار از روش کتابخوانی برای تدریس مطالب جدید استفاده کرده است، به این صورت که بعد از شروع درس و بیان اهمیت و سازمان درس از بچه‌ها خواسته است که خودشان درس جدید را بخوانند؛ یعنی بعد از بیان اهمیت درس به آن‌ها گفته است هر پاراگراف را بخوانند و فقط نکات مهم آن را یادداشت کنند یا به خاطر بسپارند، چون که از آن‌ها خواهد پرسید. بعد از دادن چند دقیقه فرصت مطالعه، معلم سؤال می‌کرده است: آیا کسی هست که هنوز یک دور خواندن درس را تمام نکرده است؟ اگر کسی بود به او فرصت دیگری داده و تشویق به سریع خوانی می‌کرد. بعد از اتمام فرصت، اولین نفر را معلم انتخاب می‌کرد تا خلاصه

مطلب خود را بیان کند. سپس، دومین نفر را انتخاب و بعد از آن هم به صورت داوطلبانه از دانش آموزان می‌خواست تا توضیحات آن‌ها را تکمیل کنند. البته دانش آموز به منظور یادآوری می‌توانست به یادداشت‌های خود نگاه کند.

یافته‌ها

داده‌های توصیفی مربوط به متغیرهای پژوهش در جدول زیر آمده است.

جدول ۱. شاخص‌های مرکزی و پراکندگی نمرات در مقیاس‌های دو گروه گواه و آزمایش

متغیر	گروه	پیش‌آزمون		پس‌آزمون	
		میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار
انگیزه مطالعه غیردرسی	گواه	۲۹/۶۰۰	۰/۹۸۳	۳۰/۴۴۰	۱/۰۵۶
	آزمایش	۳۱/۳۴۰	۱/۰۱۳	۵۸/۲۲۰	۳/۱۹۲
میزان مطالعه	گواه	۲۲/۶۴۰	۰/۳۶۵	۲۱/۱۰۰	۰/۴۹۰
	آزمایش	۲۴/۴۴۰	۰/۶۵۰	۳۴/۸۲۰	۱/۴۳۷

یافته‌های جدول ۱ حاکی از آن است که میانگین مقیاس‌های انگیزه مطالعه غیردرسی و میزان مطالعه غیردرسی در گروه آزمایش نسبت به گروه گواه و در پس‌آزمون نسبت به پیش‌آزمون بیشتر است.

به منظور تجزیه و تحلیل استنباطی داده‌ها از آزمون کوواریانس یک‌طرفه و دوطرفه استفاده شده است. قبل از اجرای تحلیل کوواریانس، باید پیش‌فرض‌های انجام کوواریانس رعایت شود که در پژوهش حاضر این پیش‌فرض‌ها بر روی متغیرهای انگیزه مطالعه غیردرسی و میزان مطالعه دانش‌آموزان مورد بررسی قرار گرفته که نتایج آن در جداول ذیل گزارش شده است.

جدول ۲. نتایج آزمون لوین برای همگنی واریانس‌های متغیرهای اصلی پژوهش

متغیرها	F	درجات آزادی	درجات آزادی دوم	سطح معناداری
پیش‌آزمون * انگیزه مطالعه غیردرسی	۰/۸۱	۱	۹۸	۰/۳۶
پیش‌آزمون * میزان مطالعه	۰/۱۸	۱	۹۸	۰/۶۶

تحقیقات اطلاعاتی کتابخانه‌های عمومی

بررسی تأثیر راهکارهای آموزش کتابخوانی بر افزایش انگیزه مطالعه و میزان ...

همان طور که در جدول ۲ مشاهده می‌شود، میزان معناداری آزمون لوین در متغیرهای انگیزه مطالعه غیردرسی و میزان مطالعه غیردرسی در هر دو گروه از سطح ۰/۰۵ بزرگ‌تر می‌باشد. در نتیجه، فرض همگنی واریانس‌ها تأیید می‌شود و فرضیه صفر برای تساوی واریانس‌های نمره دو گروه در متغیرهای انگیزه مطالعه غیردرسی و میزان مطالعه غیردرسی تأیید می‌شود.

جدول ۳. نتایج آزمون کولموگوروف-اسمیرنوف برای بررسی نرمال بودن نمرات متغیرهای پژوهش

متغیر	گروه	کولموگوروف اسمیرنوف		سطح معناداری	
		پیش آزمون	پس آزمون	پیش آزمون	پس آزمون
انگیزه مطالعه غیردرسی	کنترل	۰/۸۳۷	۰/۹۹۳	۰/۱۱۲	۰/۱۷۹
	آزمایش	۲/۱۷۵	۱/۸۲۷	۰/۱۶۲	۰/۳۴۴
میزان مطالعه غیردرسی	کنترل	۱/۰۸۸	۰/۹۸۵	۰/۰۴۶	۰/۱۹۵
	آزمایش	۳/۳۷۴	۱/۹۹۴	۰/۲۲۶	۰/۲۷۳

نتایج جدول ۳ نشان می‌دهد داده‌های پژوهش دارای توزیع نرمال هستند و امکان استفاده از آزمون کواریانس وجود دارد.

جدول ۴. آزمون پیش فرض همگنی ضرایب رگرسیون در متغیر انگیزه مطالعه غیردرسی

منبع تغییر	مجموع مجدورات پیش آزمون	درجه آزادی	میانگین مجدورها	F	سطح معناداری
پیش آزمون	۱۸۶۷۵/۰۶۸*	۲	۹۳۳۷/۵۳۴	۰/۳۵۶	۰/۷۰۱
گروه‌های آزمایشی	۱۰۵۲۳/۵۲۶	۱	۱۰۵۲۳/۵۲۶	۰/۴۰۱	۰/۵۲۸
تعامل گروه‌ها و پیش آزمون	۱۸۶۷۵/۰۶۸	۲	۹۳۳۷/۵۳۴	۰/۳۵۶	۰/۷۰۱
خطا	۲۵۴۲۴۲۷/۰۴۲	۹۷	۲۶۲۱۰/۵۸۸		
کل	۲۷۵۷۶۱۷/۰۰۰	۱۰۰			

یافته‌های جدول ۴ حاکی از آن است که F محاسبه شده ($F=۰/۳۵۶$) برای تعامل گروه و پیش آزمون با سطح معناداری ۰/۷۰۱ بیشتر از ۰/۰۵ و معنادار نیست ($p>۰/۷۰۱$)؛ بنابراین، داده‌ها از فرضیه همگنی شیب‌های رگرسیونی پشتیبانی می‌کند و می‌توان از تحلیل کواریانس استفاده کرد.

جدول ۵. آزمون پیش فرض همگنی ضرایب رگرسیون در متغیر میزان مطالعه غیردرسی

منبع تغییر	مجموع مجذورات پیش آزمون	درجه آزادی	میانگین مجذورها	F	سطح معناداری
پیش آزمون	۲۰/۰۳۱	۲	۱۰/۰۱۵	۰/۹۲۵	۰/۴۰۰
گروه‌های آزمایشی	۸۹۵/۰۷۹	۱	۸۲/۶۲۵	۰/۶۲۵	۰/۰۰۰
تعامل گروه‌ها و پیش آزمون	۲۰/۰۳۱	۲	۰/۹۲۵	۰/۹۲۵	۰/۴۰۰
خطا	۱۰۵۰/۸۰۹	۹۷			
کل	۴۷۱۲۴/۰۰۰	۱۰۰			

یافته‌های جدول ۵ حاکی از آن است که F محاسبه شده ($F=0/925$) برای تعامل گروه و پیش آزمون با سطح معناداری $0/400$ بیشتر از $0/05$ و معنادار نمی باشد ($p>0/400$)، بنابراین داده‌ها از فرضیه همگنی شیب‌های رگرسیونی پشتیبانی می کند و می توان از تحلیل کواریانس استفاده کرد.

فرضیه اول: راهکارهای آموزش کتابخوانی بر افزایش انگیزه مطالعه غیردرسی دانش آموزان ابتدایی مؤثر است.

جدول ۶. نتایج تحلیل کواریانس انگیزه مطالعه غیردرسی در گروه گواه و آزمایش در نمرات پس آزمون

متغیر	منبع تغییر	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	F	سطح معناداری	مربع ایستا
انگیزه مطالعه غیردرسی	عرض از مبدأ	۱۹۲۹۳/۲۱۰	۱	۱۹۲۹۳/۲۱۰	۱/۷۴۴	۰/۳۴	۰/۰۰۸
	پیش آزمون	۱۹۶۵۱۴/۸۹۰	۱	۱۹۶۵۱۴/۸۹۰	۷/۵۷۷	۰/۰۰۷	۰/۰۷۲
	گروه	۱۹۲۹۳/۲۱۰	۱	۱۹۲۹۳/۲۱۰	۱/۷۴۴	۰/۰۳۴	۰/۰۰۸
	خطا	۲۵۴۱۸۰۸/۹۰۰	۹۸	۲۵۹۳۶/۸۲۶			
کل		۲۷۵۷۶۱۷/۰۰۰	۱۰۰				

یافته‌های جدول ۶ بر روی نمرات پس آزمون مقیاس انگیزه مطالعه غیردرسی دو گروه گواه و آزمایش حاکی از آن است که مقدار F محاسبه شده برای متغیر گروه برابر با $1/744$ است. با توجه به اینکه سطح معناداری متغیر گروه برابر با $0/034$ است که این مقدار از $0/05$ کمتر است ($p<0/05$)، با اطمینان ۹۵ درصد می توان گفت که عمل آزمایشی (راهکارهای آموزش کتابخوانی) بر افزایش انگیزه مطالعه غیردرسی دانش آموزان تأثیر معناداری داشته است. با

تحقیقات اطلاعاتی کتابخانه‌های عمومی

بررسی تأثیر راهکارهای آموزش کتابخوانی بر افزایش انگیزه مطالعه و میزان ...

استفاده از ضریب مربع ای‌تا می‌توان نتیجه گرفت حدود ۰/۰۰۸ درصد از تغییرات در انگیزه مطالعه غیردرسی دانش‌آموزان از تأثیر راهکارهای آموزش کتابخوانی در گروه آزمایش است. به‌منظور بررسی میزان ماندگاری عمل آزمایشی (راهکارهای آموزش کتابخوانی) بر روی متغیر انگیزه مطالعه غیردرسی دانش‌آموزان بعد از یک ماه از تحلیل کوواریانس یک‌طرفه بر روی نمرات آزمون پیگیری استفاده شده است.

جدول ۷. تحلیل کواریانس مقیاس انگیزه مطالعه غیردرسی در گروه گواه و آزمایش در نمرات پیگیری

متغیر	منبع تغییر	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	F	سطح معناداری	مربع ای‌تا
انگیزه مطالعه غیردرسی	عرض از مبدأ	۱۴۱/۶۱۰	۱	۱۴۱/۶۱۰	۱/۵۸۰	۰/۲۱۲	۰/۰۱۶
	پیش‌آزمون	۷۹۸۰۶/۲۵۰	۱	۷۹۸۰۶/۲۵۰	۸۹۰/۶۶۰	۰/۰۰۰	۰/۹۰۱
	گروه	۱۴۱/۶۱۰	۱	۱۴۱/۶۱۰	۱/۵۸۰	۰/۲۱۲	۰/۰۱۶
	خطا	۸۷۸۱/۱۴۰	۹۸	۸۹/۶۰۳			
کل		۸۸۷۲۹/۰۰۰	۱۰۰				

یافته‌های جدول ۷ بر روی نمرات آزمون پیگیری مقیاس انگیزه مطالعه غیردرسی دو گروه گواه و آزمایش حاکی از آن است که مقدار F محاسبه شده برای متغیر گروه برابر با ۱/۷۴۴ است. با توجه به این که سطح معناداری متغیر گروه برابر با ۰/۲۱۲ است که این مقدار از ۰/۰۵ بزرگتر است ($p > 0.05$) بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که اثرات عمل آزمایشی (راهکارهای آموزش کتابخوانی) با گذشت یک ماه و توقف برنامه تأثیر خود را از دست داده است.

فرضیه دوم: راهکارهای آموزش کتابخوانی بر افزایش میزان مطالعه غیردرسی دانش‌آموزان مؤثر است.

جدول ۸. تحلیل کواریانس برای بررسی میزان مطالعه غیردرسی در گروه گواه و آزمایش پس‌آزمون

متغیر	منبع تغییر	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	F	سطح معناداری	مربع ای‌تا
میزان مطالعه غیردرسی	عرض از مبدأ	۱۲/۹۶۰	۱	۱۲/۹۶۰	۱/۲۰۱	۰/۰۲۶	۰/۰۱۲
	پیش‌آزمون	۴۶۰۵۳/۱۶۰	۱	۴۶۰۵۳/۱۶۰	۴/۲۶۶	۰/۰۰۰	۰/۹۷۸
	گروه	۱۲/۹۶۰	۱	۱۲/۹۶۰	۱/۲۰۱	۰/۰۲۶	۰/۰۱۲
	خطا	۱۰۵۷/۸۸۰	۹۸	۱۰/۷۹۵			
کل		۴۷۱۲۴/۰۰۰	۱۰۰				

یافته‌های جدول ۸ بر روی نمرات پس‌آزمون مقیاس میزان مطالعه غیردرسی دو گروه گواه و آزمایش حاکی از آن است که مقدار F محاسبه شده برای متغیر گروه برابر با $۱/۲۰۱$ است. با توجه به این که سطح معناداری متغیر گروه برابر با $۰/۰۲۶$ است. بنابراین با اطمینان ۹۵ درصد می‌توان گفت که عمل آزمایشی (راهکارهای آموزش کتابخوانی) بر افزایش میزان مطالعه غیردرسی دانش‌آموزان تأثیر معناداری داشته است. با استفاده از ضریب مربع ایتا می‌توان نتیجه گرفت حدود $۰/۰۱۲$ درصد از تغییرات در میزان مطالعه غیردرسی دانش‌آموزان از تأثیر راهکارهای آموزش کتابخوانی در گروه آزمایش است.

به منظور بررسی میزان ماندگاری عمل آزمایشی (راهکارهای آموزش کتابخوانی) بر روی متغیر میزان مطالعه غیردرسی بعد از یک‌ماه بر روی دانش‌آموزان از تحلیل کوواریانس یک‌طرفه بر روی نمرات آزمون پیگیری استفاده گردیده است.

جدول ۹. تحلیل کواریانس میزان مطالعه غیردرسی در گروه گواه و آزمایش در نمرات پیگیری

متغیر	منبع تغییر	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	F	سطح معناداری	مربع ایتا
میزان مطالعه غیردرسی	عرض از مبدأ	۳۵۳/۴۴۰	۱	۳۵۳/۴۴۰	۲/۸۳۷	۰/۰۹۵	۰/۰۲۸
	پیش‌آزمون گروه	۵۷۳۱۲/۳۶۰	۱	۵۷۳۱۲/۳۶۰	۴۶۰/۰۶۹	۰/۰۰۰	۰/۸۲۴
	خطا	۱۲۲۰۸/۲۰۰	۹۸	۱۲۴/۵۷۳	۲/۸۳۷	۰/۰۹۵	۰/۰۲۸
	کل	۶۹۸۷۴/۰۰۰	۱۰۰				

یافته‌های جدول ۹ بر روی نمرات آزمون پیگیری مقیاس میزان مطالعه غیردرسی دو گروه گواه و آزمایش حاکی از آن است که مقدار F محاسبه شده برای متغیر گروه برابر با $۲/۸۳۷$ است. با توجه به اینکه سطح معناداری متغیر گروه برابر با $۰/۰۹۵$ است که از $۰/۰۵$ بزرگ‌تر است ($p > ۰/۰۵$)، می‌توان نتیجه گرفت که اثرات عمل آزمایشی (راهکارهای آموزش کتابخوانی) با گذشت یک ماه و توقف برنامه تأثیر خود را از دست داده است.

فرضیه سوم: تأثیر راهکارهای آموزش کتابخوانی در افزایش انگیزه مطالعه غیردرسی دانش‌آموزان دختر و پسر متفاوت است.

تحقیقات اطلاع‌رسانی کتابخانه‌های عمومی

بررسی تأثیر راهکارهای آموزش کتابخوانی بر افزایش انگیزه مطالعه و میزان ...

جدول ۱۰. شاخص‌های پراکندگی نمرات پس‌آزمون انگیزه مطالعه غیردرسی

گروه	دختر		پسر	
	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار
گواه	۳۱/۲۴۰	۶/۷۲۳	۲۹/۷۰۰	۷/۴۰۴
آزمایش	۶۰/۳۰۰	۲۷/۳۶۱	۲۸/۳۶۰	۷/۳۱۷

یافته‌های جدول ۱۰ حاکی از آن است که میانگین مقیاس‌های انگیزه مطالعه غیردرسی در گروه آزمایش نسبت به گروه گواه و در پس‌آزمون نسبت به پیش‌آزمون بیشتر است.

جدول ۱۱. تحلیل کواریانس دوطرفه نمرات پس‌آزمون انگیزه مطالعه

متغیر	منبع تغییر	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	F	سطح معناداری	مربع ایتا
انگیزه مطالعه	عرض از مبدا	۲۷۶۶۷/۶۰۳	۳	۹۲۲۲/۵۳۴	۰/۳۴۹	۰/۰۱۱	۰/۷۹۰
	پیش‌آزمون	۱۹۱۱۳/۹۹۴	۱	۱۹۱۱۳/۹۹۴	۰/۷۲۴	۰/۰۰۷	۰/۳۹۷
	گروه‌بندی	۳۹۷۲/۷۹۲	۱	۳۹۷۲/۷۹۲	۰/۱۵۱	۰/۰۰۲	۰/۴۹۹
	جنسیت	۱۶۰۹/۴۳۰	۱	۱۶۰۹/۴۳۰	۰/۰۶۱	۰/۰۰۱	۰/۵۰۸
	گروه‌بندی*	۷۴۴/۶۳۰	۱	۷۴۴/۶۳۰	۰/۰۲۸	۰/۰۰۰	۰/۶۷۸
	جنسیت						
	خطا		۲۵۳۳۴۳۴/۵۰۷	۹۶	۲۶۳۸۹/۹۴۳		
کل		۲۷۵۷۶۱۷/۰۰۰	۱۰۰				

یافته‌های جدول ۱۱ حاکی از آن است که سطح معناداری اثر تعاملی برابر با ۰/۰۰۰ و لذا کمتر از ۰/۰۵ است ($P < ۰/۰۵$)؛ بنابراین، با اطمینان ۹۵ درصد می‌توان گفت اثر تعاملی بین جنسیت و گروه معنادار است. می‌توان نتیجه گرفت راهکارهای آموزش کتابخوانی منجر به تفاوت معنادار در انگیزه مطالعه غیردرسی در بین دانش‌آموزان دختر و پسر شده است و با استفاده از ضریب «مربع ایتا» می‌توان گفت که حدود ۶۷ درصد از تغییرات در انگیزه مطالعه غیردرسی دانش‌آموزان دختر و پسر بر اثر راهکارهای آموزش کتابخوانی در گروه آزمایش ایجاد شده است. با توجه به شاخص‌های توصیفی جدول ۹، میانگین انگیزه مطالعه غیردرسی گروه گواه

دختر (۳۱/۲۴۰) از گروه گواه پسران (۲۹/۷۰۰) و بیشتر و همین شاخص در گروه آزمایش دختران (۶۰/۳۰۰) نسبت به گروه آزمایش (۲۸/۳۶۰) پسران بیشتر است.
فرضیه چهارم: تأثیر راهکارهای آموزش کتاب‌خوانی در افزایش میزان مطالعه غیردرسی دانش‌آموزان دختر و پسر متفاوت است.

جدول ۱۲. شاخص‌های پراکنندگی نمرات پس‌آزمون میزان مطالعه غیردرسی

گروه	دختر		پسر	
	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار
گواه	۲۱/۶۴۰	۳/۰۵۵	۲۱/۲۸۰	۳/۵۲۸
آزمایش	۲۲/۹۴۰	۳/۱۵۸	۲۲/۱۴۰	۲/۵۶۳

یافته‌های جدول ۱۲ حاکی از آن است که میانگین مقیاس‌های میزان مطالعه غیردرسی در گروه آزمایش نسبت به گروه گواه و در پس‌آزمون نسبت به پیش‌آزمون بیشتر است.

جدول ۱۳. تحلیل کواریانس دوطرفه نمرات پس‌آزمون میزان مطالعه

متغیر	منبع تغییر	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	F	سطح معناداری	مربع ایتا
میزان مطالعه	عرض از مبدا	۲۸/۰۰۲	۳	۹/۳۳۴	۰/۸۵۹	۰/۰۲۶	۰/۴۶۵
	پیش‌آزمون	۸۸۴/۳۳۷	۱	۸۸۴/۳۳۷	۸۱/۴۰۹	۰/۰۰۰	۰/۴۵۹
	گروه‌بندی	۱۹/۳۱۸	۱	۱۹/۳۱۸	۱/۷۷۸	۰/۰۱۸	۰/۱۸۶
	جنسیت	۱۱/۵۹۶	۱	۱۱/۵۹۶	۱/۰۶۸	۰/۰۱۱	۰/۳۰۴
	گروه‌بندی * جنسیت	۱۸/۰۷۴	۱	۱۸/۰۷۴	۱/۶۶۴	۰/۰۳۷	۰/۲۰۰
	خطا		۱۰۴۲/۸۳۸	۹۶	۱۰/۸۶۳		
کل		۴۷۱۲۴/۰۰۰	۱۰۰				

یافته‌های جدول ۱۳ حاکی از آن است که سطح معناداری اثر تعاملی برابر با ۰/۰۳۷ و لذا کمتر از ۰/۰۵ است؛ بنابراین، با اطمینان ۹۵ درصد می‌توان گفت اثر تعاملی بین جنسیت و گروه معنادار است و می‌توان نتیجه گرفت که راهکارهای آموزش کتاب‌خوانی منجر به ایجاد تفاوت معنادار در میزان مطالعه غیردرسی در بین دانش‌آموزان دختر و پسر شده است و با استفاده از ضریب «مربع ایتا» می‌توان گفت که حدود ۲۰ درصد از تغییرات در میزان مطالعه غیردرسی

دانش‌آموزان دختر و پسر بر اثر راهکارهای آموزش کتابخوانی در گروه آزمایش ایجاد شده است. با توجه به شاخص‌های توصیفی جدول ۱۱، میانگین میزان مطالعه غیردرسی گروه گواه دختر (۲۱/۶۴۰) از گروه گواه پسران (۲۱/۲۸۰) بیشتر و همین شاخص در گروه آزمایش دختران (۲۲/۹۴۰) نسبت به گروه آزمایش (۲۲/۱۴۰) پسران بیشتر است.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف پژوهش حاضر بررسی تأثیر راهکارهای آموزش کتابخوانی بر افزایش انگیزه مطالعه و میزان مطالعه غیردرسی دانش‌آموزان ابتدایی بود. نتایج به‌دست‌آمده از پژوهش نشان داد راهکارهای آموزش کتابخوانی بر افزایش انگیزه مطالعه مؤثر است، به این معنا که دانش‌آموزانی که در دوره‌های آموزش کتابخوانی شرکت داشتند انگیزه بیشتری برای مطالعه از خود نشان دادند و میزان انگیزه مطالعه در پس‌آزمون گروه آزمایش معناداری نسبت به گروه کنترل داشته است. این یافته‌ها با نتایج مطالعات زیدآبادی (۱۳۹۵) مبنی بر افزایش انگیزش یادگیری دانش‌آموزان آموزش‌دیده درباره شیوه‌های مطالعه، ظریف قاسمیان (۱۳۹۵) مبنی بر نقش مثبت مطالعه آزاد در موفقیت تحصیلی و انگیزه مطالعه دانشجویان، دیانی و تقی پناهی (۱۳۸۷) مبنی بر وجود تفاوت معنادار بین انگیزه مطالعه در دانش‌آموزان ابتدایی، و بحرانی (۱۳۷۸) مبنی بر وجود رابطه مثبت بین عادت به مطالعه و منابع انگیزشی همسو است.

نتایج همچنین نشان داد راهکارهای آموزش کتابخوانی بر میزان مطالعه غیردرسی دانش‌آموزان نیز مؤثر بوده است، به این معنا که میزان مطالعه غیردرسی دانش‌آموزان در پس‌آزمون گروه آزمایش افزایش معناداری نسبت به گروه کنترل داشته است. این یافته‌ها با نتایج مطالعات اصنافی، حاجی زین‌العابدینی و دانشمند (۱۳۹۷) مبنی بر تأثیر نقش آموزگاران در بهبود کتابخوانی دانش‌آموزان مقطع ابتدایی، زیدآبادی (۱۳۹۵) مبنی بر افزایش یادگیری دانش‌آموزان آموزش‌دیده درباره شیوه‌های مطالعه، محمدی جهرمی (۱۳۸۹) مبنی بر رابطه مستقیم مطالعه غیردرسی با پیشرفت تحصیلی، پالهنک (۱۳۸۹) مبنی بر اثربخشی مطالعه کتب غیردرسی بر اعتمادبه‌نفس و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان، و جمیاری (۱۳۷۵) مبنی بر ارتباط مطالعه غیردرسی با پیشرفت تحصیلی در دانش‌آموزان همسو است.

در نهایت، یافته‌های پژوهش نشان داد تفاوت معناداری در انگیزه مطالعه و میزان مطالعه غیردرسی دانش‌آموزان دختر و پسر در پس‌آزمون گروه آزمایش نسبت به گروه کنترل به وجود آمده است، به طوری که میانگین نمرات انگیزه مطالعه و میزان مطالعه غیردرسی دختران در گروه گواه و آزمایش نسبت به پسران بیشتر بود. این یافته‌ها با نتایج مطالعات یداللهی، محمدی بردبری و محمدی، (۱۳۹۴) مبنی بر بالا بودن میانگین استفاده دختران از کتب غیردرسی نسبت به پسران، عصاره و نظری (۱۳۹۰) مبنی بر وجود تفاوت معنادار بین میانگین دیدگاه دختران و پسران درباره عوامل مؤثر در ترغیب به مطالعه غیردرسی، دیانی و پناهی مبنی بر وجود تفاوت معنادار بین انگیزه مطالعه در دانش‌آموزان ابتدایی بر حسب جنسیت، شعبانی و فاضل (۱۳۸۱) مبنی بر پایین بودن میزان مطالعه غیردرسی پسران نسبت به دختران، و جمیاری (۱۳۷۵) مبنی بر ارتباط مطالعه غیردرسی با پیشرفت تحصیلی در دانش‌آموزان دختر و پسر همسو است.

کیکاس و همکاران (۲۰۱۶) در پژوهش خود دریافتند که روابط بین حمایت فردی و مهارت‌های درک مطلب و خواندن بعد از خواندن دانش‌آموزان کلاس‌های مختلف با سبک‌های مختلف آموزشی متفاوت بود. همچنین، یافته‌های پژوهش کاوی و همکاران (۲۰۱۵) نشان داد که اکثر پاسخ‌دهندگان به صورت تفریحی مطالعه نمی‌کردند، و در خواندن مشارکت می‌کردند تا از پس امتحانات خود برآیند و برای اهداف شخصی، تفریح و یا کسب اطلاعات مطالعه نمی‌کردند. یافته‌های منصور و همکاران (۲۰۱۳) حاکی از آن بود که عامل اصلی در توانایی خواندن از خانه و انتصاب آموزش در اوایل کودکی نشئت می‌گیرد. از سوی دیگر، اگرچه والدین فرزندان خود را برای مطالعه تشویق می‌کنند و علائق خوانشی را پایدار می‌سازند، دایرون (۲۰۱۱) در پژوهش خود به این نتیجه دست یافت که تعداد زیادی از دانش‌آموزان وقت زیادی را صرف خواندن مطالب اینترنتی می‌کنند؛ لذا، معلمان و کتابداران به درک اثرگذاری انگیزشی ابزارهای دیجیتال و پذیرش روش‌های تشویق مطالعاتی به منظور تقویت عادات مطالعه هدایت می‌شوند. نتایج پژوهش توماس^۱ (۲۰۰۹) نشان می‌دهد که مطالعه غیردرسی نقش بسیار مهمی در موفقیت افراد دارد.

به طور کلی، می‌توان اذعان کرد نتایج پژوهش حاضر حاکی از آن است که تشکیل کتابخانه کلاسی، ساعات نقد کتاب، استفاده از روش‌های تدریس کتاب‌خوانی و ساعت

1. Thomas

کتابخوانی در مدارس ابتدایی سبب افزایش انگیزه و میزان مطالعه غیردرسی در بین دانش‌آموزان می‌شود، و لازم است انجام این اقدامات به صورت مستمر در مدارس دنبال شود. در تبیین یافته‌های پژوهش می‌توان قائل به آن شد که شکل‌گیری انگیزه مطالعه و گسترش مطالعه غیردرسی در دانش‌آموزان به نگاه معلم و نظام آموزشی بستگی دارد. پس از خانواده، دشوارترین وظیفه در اشاعه کتابخوانی در هر جامعه بر عهده مدارس و نظام آموزش و پرورش آن جامعه است. اگر دانش‌آموز در مدرسه با کتاب آشنا شده و لذت مطالعه، خودآموزی و افزایش معلومات عمومی را درک کند و با مطالعه خو بگیرد، در تمام دوران زندگی از کتاب دست نمی‌کشد. اگر معلم به صورت فوق برنامه با به کارگیری شیوه‌های نوین آموزشی، روند خلاقیت و نوآوری در امر مطالعه را به دانش‌آموزان بیاموزند، می‌توانند دانش‌آموزان را به خواندن کتاب‌های سودمند تشویق کنند. علاوه بر این، پیشنهاد می‌شود:

- روش تدریسی که دانش‌آموزان را به کتابخانه و جستجو در جهان پیرامونشان هدایت کند و آن‌ها را به مطالعه و تحقیق وادارد از بهترین روش‌های تدریس است. در تدریس، معلم محوری کنار گذاشته شده و استفاده صرف از کتاب درسی به عنوان یک محور از میان برداشته شود تا نتیجه مطلوب از آموزش به دست آید.
- معلم به منظور ایجاد انگیزه مطالعه در دانش‌آموزان در کلاس درس، کتاب یا مجله‌ای همراه خود به کلاس آورده و نکته‌ای کوتاه و شیرین برای دانش‌آموزان بخواند تا بدین وسیله علاقه و انگیزه دانش‌آموزان را به مطالعه غیردرسی افزایش دهند.
- توجه به استانداردهای موجود در راه‌اندازی و ایجاد کتابخانه‌ها در مدارس و تجهیز کردن آن‌ها به کتاب‌های جدید و به‌روز، تجدیدنظر در شیوه مجموعه‌سازی و انتخاب کتاب برای کتابخانه، برگزاری جلسات نقد و بررسی کتاب با حضور نویسندگان و اعضای کتابخانه می‌تواند انگیزه مطالعات غیردرسی را در دانش‌آموزان افزایش دهد.
- برگزاری برنامه‌های جنبی از قبیل مسابقات کتابخوانی، قصه‌گویی، شب شعر، نمایش فیلم، به منظور جذب دانش‌آموزان، غنی کردن بخش مرجع کتابخانه و

استخدام کتابداران برای پاسخ‌گویی به پرسش‌های علمی دانش‌آموزان، توسعه و گسترش فضاهای مناسب مطالعه در کتابخانه‌ها، ایجاد و ارتباط و هماهنگی بین مدارس برای بازدید دانش‌آموزان از کتابخانه‌ها و تشریح خدمات و فعالیت‌های کتابخانه از راهکارهای ارتقای فرهنگ مطالعه و کتابخوانی است.

منابع

- استیگر، رالف سی. (۱۳۷۷). شیوه‌های مطالعه (علی شکوئی، مترجم). تهران: نشر دبیرخانه هیات امنای کتابخانه‌های عمومی کشور.
- اسدی‌سروستانی، خدیجه و کرمی، نورالله (۱۳۸۷). بررسی عوامل اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مرتبط با گرایش جوانان به مطالعه غیردرسی و مشکلات آنها در این زمینه: مطالعه موردی شهر شیراز، علوم و فناوری اطلاعات، ۲۳ (۴)، ۷۱-۸۴.
- اصنافی، امیررضا؛ حاجی زین‌العابدینی، محسن و دانشمند، محترمه (۱۳۹۷). مطالعه نقش آموزگاران در بهبود کتابخوانی دانش‌آموزان ابتدایی استان مازندران، مطالعات دانش‌شناسی، ۱۴، ۹۷-۱۱۵.
- بحرانی، محمود (۱۳۷۸). بررسی رابطه انگیزش تحصیلی و عادات مطالعه بر روی نمونه‌ای از دانش‌آموزان متوسطه شیراز، علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز، ۲۹، ۱۱۳-۱۲۶.
- بهزادی، حسن و محمودی، حسن (۱۳۹۷). بررسی نقش یادگیری مشاهده‌ای بر وضعیت مطالعه دانش‌آموزان پسر دوره متوسطه بر اساس نظریه شناختی اجتماعی بندورا، کتابداری و اطلاع‌رسانی، ۸۱، ۲۵-۵۴.
- پالهنک، زینب (۱۳۸۹). بررسی اثربخشی مطالعه کتابهای غیردرسی بر اعتماد به نفس و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان پایه پنجم ابتدایی شهرستان لامرد در سال تحصیلی ۱۳۸۸-۸۹ (پایان‌نامه کارشناسی ارشد). دانشگاه علامه طباطبائی، تهران.
- جمیاری، همایون (۱۳۷۵). بررسی ارتباط مطالعه منابع غیردرسی با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان سال سوم رشته‌های نظری نظام جدید آموزش متوسطه شهر تهران (پایان‌نامه کارشناسی ارشد). دانشگاه تهران، تهران.
- جوادزاده، مصطفی (۱۳۸۷). مطالعه چرا و چگونه؟، روزنامه رسالت، ۶۴۱۴، ۱۸. موجود در لینک <http://www.magiran.com/npview.asp?ID=1610527>
- خنیفر، حسین؛ طاهری، فاطمه و سیار، ابوالقاسم (۱۳۹۳). راهکارهای اجرایی ارتقاء فرهنگ مطالعه در بین دانش‌آموزان، کتابداری و ساماندهی اطلاعات، ۹۸، ۸۷-۱۰۵.
- دیانی، محمدحسین و تقی‌پناهی، فاطمه (۱۳۸۷). بررسی عوامل موثر بر انگیزه‌های مطالعه در دانش‌آموزان ابتدایی و راهنمایی. کتابداری و اطلاع‌رسانی، ۱۱ (۳)، ۵۶-۲۲.

- رحمانی، بتول (۱۳۸۴). فرهنگ ایجاد انگیزه مطالعاتی، فرهنگ آموزش، ۱، ۵-۴۷.
- زیدآبادی، مریم (۱۳۹۵). بررسی رابطه شیوه‌های مطالعه و انگیزش پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان. کنفرانس بین‌المللی اقتصاد، مدیریت و روانشناسی، تهران.
- سامانیان، مصیب (۱۳۸۴). بررسی مطالعه غیردرسی دانشجویان و شناسایی عوامل مؤثر بر آن از نظر دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد بجنورد، پژوهش‌های تربیتی، ۲، ۷۵-۸۴.
- شعبانی، احمد و فاضل، مرتضی (۱۳۸۱). مطالعات غیردرسی دانش‌آموزان دوره متوسطه و شناسایی عوامل مؤثر از نظر دانش‌آموزان شهرضا، کتابداری و سازماندهی اطلاعات، ۵۰، ۴۷-۵۶.
- شیخی، سعید؛ کرمی، آریتا و کرمی، احمد (۱۳۹۳). بررسی رابطه عوامل ترغیب‌کننده به مطالعه کتب غیردرسی (آزاد) با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان در مقطع متوسطه شهرستان آبدانان. نخستین همایش ملی علوم تربیتی و روانشناسی، مرودشت، شرکت اندیشه سازان مبتکر جوان. بازیابی ۲۳ آذر ۱۳۹۴، از http://www.civilica.com/Paper-ASM - 01 ASMJ01_0168.html
- صاحب‌الزمانی، محمد و زیرک، آیدا (۱۳۹۰). راهبردهای مطالعه و یادگیری دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اصفهان و ارتباط آن با سطح اضطراب امتحان. مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی، ۱۱(۱)، ۶۸-۵۸.
- ظریف‌قاسمیان، نعیمه (۱۳۹۵). واکاوی رابطه مطالعه آزاد بر میزان موفقیت تحصیلی دانشجویان رشته روانشناسی دانشگاه فردوسی. فصلنامه علوم و فنون مدیریت اطلاعات، ۲(۱)، ۷۵-۵۷.
- ظهیری‌ناو، بیژن و رجبی، سوران (۱۳۹۰). بررسی رابطه کتاب‌خوانی و رشد اجتماعی در دانش‌آموزان. مطالعات ادبیات کودک دانشگاه شیراز، ۲(۱)، ۱۶۵-۱۴۵.
- عصاره، فریده و نظری، اشرف (۱۳۹۰). دیدگاه‌های دانش‌آموزان دبیرستانی شهرستان شهرکرد در مورد عوامل ترغیب‌کننده و بازدارنده مطالعه آزاد. فصلنامه مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات، ۱۷(۳)، ۷۳-۵۶.
- محمدی‌جهرمی، محمد مهدی (۱۳۸۰). بررسی تأثیر مطالعات غیردرسی (کتاب، مجلات، نشریات) بر وضعیت تحصیلی دانش‌آموزان پسر مقطع راهنمایی منطقه ۲ شهر تهران، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد مرکزی، تهران.
- مراوند، علی (۱۳۸۹). بررسی تطبیقی عوامل مشوق و بازدارنده مطالعه غیردرسی از دیدگاه دانشجویان دختر و پسر دوره کارشناسی در دانشگاه تربیت معلم آذربایجان، تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی، ۱۶(۲)، ۱۱۴-۹۵.
- یداللهی، محمد؛ محمدی‌بردبری، محمد و محمدی، علی‌زمان (۱۳۹۴). بررسی میزان و علل استفاده دانش‌آموزان دوره ابتدایی از کتب غیردرسی در شهرستان شهرکرد. اولین کنگره علمی پژوهشی سراسری توسعه و ترویج علوم تربیتی و روانشناسی، جامعه‌شناسی و علوم فرهنگی اجتماعی ایران، انجمن علمی توسعه و ترویج علوم و فنون بنیادین تهران.

References

- AsadiSarvestani, K., & Karami, N. (2008). Investigation of Economic, Social and Cultural Factors Related to Youth's Attitude to Non-Educational Studies and Their Problems: A Case Study of Shiraz City. *Journal of Information Science and Technology*, 23(4), 71-84. (In Persian)
- Asnafi, A., Haji Zeinolabedini, M. & Daneshmand, M. (2018). Study of the role of teachers in improving reading of elementary school students in Mazandaran province. *Knowledge Studies*, 4(14), 99-117. doi: 10.22054/jks.2019.36998.1206
- Bahrani, M. (1999). Investigating the Relationship between Academic Motivation and Study Habits on a Sample of High School Students in Shiraz, Social Sciences and Humanities, Shiraz University, 29, 113-126. (In Persian)
- Behzadi, H., & Mahmoudi, H. (1979). The Role of Observational Learning on the Study Status of High School Male Students Based on Bandura's Social Cognitive Theory, *Librarianship and Information*, 81, 25-54. (In Persian)
- Diani, M. H., & Taghi Panahi, F. (2008). Investigating the Factors Affecting Study Motivation in Elementary and Middle School Students. *Librarianship and Information*, Volume 11(3), 22-26. (in Persian)
- Doiron, R. (2011). Using e-books and e-readers to promote reading in school libraries: Lessons from the field. *In IFLA Conference* (pp. 13-18).
- Doiron, R. (2011). Using e-books and e-readers to promote reading in school libraries: Lessons from the field. *In IFLA Conference* (pp. 13-18).
- Osareh, F., & Nazari, A. (2011). Viewpoints of high school students in Shahrekord about encouraging and inhibiting factors of free study. *Quarterly Journal of National Librarian Studies and Information Organization*, 87(3), 73-56. (In Persian)
- Jamyari, H. (1996). The Study of Relationship between Study of Non-Educational Resources and Academic Achievement of Third Year Students in Theoretical Courses of New Secondary Education System in Tehran (Master's thesis). University of Tehran, Tehran. (In Persian)
- Javadzadeh, M. (2008). The Study of Why and How?, *Resalat daily*, 6414, 18. Available at <http://www.magiran.com/npview.asp?ID=1610527>. (In Persian)
- Kavi, R. K., Tackie, S. N., & Bugyei, K. A. (2015). Reading for pleasure among junior high school students: case study of the Saint Andrews Anglican Complex Junior High School, Sekondi. *Library Philosophy and Practice*, 0_1.
- Khannifar, H., Taheri, F. & Siar, A. (2014). Executive Strategies for Promoting Reading Culture among Students, *Librarianship and Information Organization*, 98, 87-105. (In Persian)
- Kikas, E., Silinskas, G., Jögi, A. L., & Soodla, P. (2016). Effects of teacher's individualized support on children's reading skills and interest in classrooms with different teaching styles. *Learning and Individual Differences*, 49, 270-277.
- Long PhD, T. (2009). Rescuing Reading at the Community College. *Inquiry: The Journal of the Virginia Community Colleges*, 14(1), 10.

- Mansor, A. N., Rasul, M. S., Rauf, R. A. A., & Koh, B. L. (2013). Developing and sustaining reading habit among teenagers. *The Asia-Pacific Education Researcher*, 22(4), 357-365.
- Maramand, A. (2010). A Comparative Study of the Incentive and Inhibitory Factors of Undocumented Study from the Perspective of Male and Female Undergraduate Students at Azerbaijan Teacher Training University, *Information Research and Public Libraries*, 16(2), 95-114. (In Persian)
- Mohammadi Jahromi, M. M. (2001). *The Impact of Non-Educational Studies (Books, Magazines, Journals) on the Education Status of Male Middle School Students in Tehran* (Master's thesis). Central Azad University, Tehran. (In Persian)
- Palhang, Z. (2010). The Effectiveness of Studying Non-Textbooks on Self-Esteem and Academic Achievement in the 5th Grade Elementary School Students in Lamerd County in the Academic Year 2009-2010. M.Sc. in Elementary Education, Allameh Tabataba'i University, Tehran. (in Persian)
- Rahmani, B. (2005). Culture of Study Motivation, *Education Culture*, 1, 5-47. (In Persian)
- Saheb al-Zemani, M. & Zirak, A. (2011). Study and Learning Strategies of Students of Isfahan University of Medical Sciences and its Relationship to Test Anxiety Level. *Iranian Journal of Medical Education*, 11(1), 58-68. (In Persian)
- Samanian, M. (2005). Investigation of Students' Non-Academic Study and Identification of Factors Affecting it from the Viewpoints of Students of Islamic Azad University of Bojnourd. *Educational Researches*, 2, 75-84. (In Persian)
- Shabani, A., & Fazel, M. (2002). Non-academic studies of high school students and identifying effective factors in Shahreza students' viewpoints. *Librarianship and Information Organization*, 50, 47-56. (In Persian)
- Sheikhi, S., Karami, A. & Karami, A. (2014). *Investigating the Relationship between the Factors Encouraging the Study of Non-Educational Textbooks and Academic Achievement in High School Students in Abdanan*. Paper presented at the First National Conference on Educational Sciences and Psychology, Marvdasht, The Young Innovative Thinkers Company. Retrieved December 23, 2015, from http://www.civilica.com/Paper-ASM - 01 ASMJ01_0168.html. (In Persian)
- Stigger, R. C. (1998). *Study Methods* (Ali Shokoei, Trans.). Tehran: Publication of the Secretariat of the Public Library Trustees. (In Persian)
- Yadollahi, M., Mohammadi Bradbury, M., & Mohammadi, A. Z. (2015). *Evaluation of the rate and reasons for using elementary school students in Shahrekord*. Paper presented at the 1st National Scientific Research Congress on Development and Promotion of Educational Sciences and Psychology, Sociology and Social and Cultural Sciences of Iran, Tehran Scientific and Developmental Science and Technology Association. (In Persian)

- Zahiri Navi, B., & Rajabi, S. (2011). The Relationship between Book Reading and Social Growth in Students. *Child Literature Studies of Shiraz University*, 2(1), 145-165. (in Persian)
- Zarif Ghasemian, N. (2016). The Relationship between Open Study on Academic Achievement of Ferdowsi University Psychology Students. *Journal of Information Management Science and Technology*, 2(1), 57-75. (In Persian)
- Zeidabadi, M. (2016). Investigating the Relationship between Studying Methods and Students' Academic Achievement Motivation. Paper presented at the International Conference on Economics, Management and Psychology, Tehran. (In Persian).

به این مقاله این گونه استناد کنید:

پیشگو، حسین و ملازهی، اسماء (۱۳۹۸). بررسی تأثیر راهکارهای آموزش کتاب‌خوانی بر افزایش انگیزه مطالعه و میزان مطالعه غیردرسی دانش‌آموزان ابتدایی. *تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی*. ۶۲۰-۵۹۷، (۴)۲۵.

Pishgoo, H., & Mollazehi, A. (2020). A Study of the Effect of Teaching Approaches to Foster Book Reading and on the Increase in Motivation for Reading and the Amount of Non-curricular Reading among the Elementary Students. *Research on Information Science & Public Libraries*. 25(4), 597-620.